

В папській булі суть кламства?!

День 30. януара 2008 ся золотыма буквами записав до історії словацької грекокатоліцької церкви *sui iuris*: папа Бенедікт XVI. єй посилив на укор стародавньої кіріло-мефодьської русиньської церкви *sui iuris* і установив папськими булами:

1. Пряшівську грекокатоліцьку митрополію,
2. Кошицьку грекокатоліцьку єпархію,
3. Братіславську грекокатоліцьку єпархію.

А Русини на Словакії зась обышли напорожнє: не дістали од папы Бенедікта XVI. свого єпископа...

Єго Ексцеленція мирополита новоустановленої Пряшівської грекокатоліцької мирополії словацької церкви *sui iuris*, єзуїта-владыка, **ТгДр. Ян Бабяк, ПгД.**, зробив про історію своєї церкви велике діло: опублікував вшиткы установчі папскы булы в книзі „*Schematismus*

Prešovskej gréckokatolíckej metropolie 2008“ (Prešov, 2008, с. 18-42).

Ватиканська церковна єрархія, котра підписала установчу папску булу Кошицької грекокатоліцької єпархії в мені папы Бенедікта XVI., в ній уводить причину установлєня Кошицької грекокатоліцької єпархії:

„...Кідьже Кошицький апостольський екзархат значів про хрістіанів візантського обряду, жыючих на Словакії, великий розвой штодо кількості віруючих,.. повышуєме спомянутый апостольський екзархат на єпархію з назвов Кошицька єпархія...“

(Позерай долов копію латинського оригіналу той булы і єй словацький переклад, котры были опублікована на с. 40 *Схематизму*...)

(Продовжіня на 5. стор.)

Benedictus episcopus servus servorum Dei

ad perpetuam rei memoriam. Qui successimus in beati Petri locum spirituali totius Dominiis gregis bono magna sollicitudine consideramus. Cum vero exarchia Apostolica Kosice pro Christianis ritibus Byzantini in Slovachia commorantibus magna celeritate incrementa quod attinet ad fidei munus atque ad proprium ecclesiasticum patrimonium veritas spiritualis fidei, audito Venerabili Fratris Nostri Cardinalis Praefecto Congregationis pro Ecclesiis Orientalibus summa Nostra potestate eandem Exarchiam Apostolicam ad gradum Eparchiae elevamus nomine Cassoviensis, propriis cum iuribus et obligationibus; quam quidem metropolitanae Dedi Prešovensis subicimus cuiusque sedem ponimus in urbe Cassovia dum volumus ut cathedralis ecclesia maneat templum Navitatis Beatisimae Mariae Dei Genetrixis, quod hucusque princeps sacra aedes fuit eiusdem Apostolicae Exarchiae. Mandamus insuper ut omnes sacerdotes in territorio Exarchiae Apostolicae ministerium exercentes ipso facto novae Eparchiae incorporentur itemque seminarium alumni ex eiusdem parochia novae circumscriptioni ascribantur. Haec omnia reliquaque reserimus normis Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium temperentur. Insuper de absoluto negotio ista documenta exarantur et Congregationi pro Ecclesiis Orientalibus mittantur. Haec denique Apostolica Constitutionem iugiter ratam esse volumus, contrariis rebus nihil obstantibus. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die tricesimo mensis Januarii, anno Domini bis millesimo octavo, Pontificatus Nostri tertio.

Charismatic Card. Bertone
Secretarius Status

Venerabilis Christi protonotarius apostolicus
Emmanuel B. Fernández, P. A. S. S. S.

Benedikt, biskup, sluha sluhov Božích.

Na trvalú pamiatku. Ako nástupcovia svätého Petra sa usilujeme s veľkou starostlivosťou zabezpečovať duchovné dobro Pánovho stáda. Keďže Košický apoštolský exarchát pre kresťanov byzantského obradu žijúcich na Slovensku zaznamenal veľký rast, čo sa týka počtu veriacich, a zachovával duchovnú vernosť vlastnému cirkevnému dedičstvu, po vypočutí nášho ctihodného brata kardinála prefekta Kongregácie pre východné cirkvi, zo svojej najvyššej právomoci pozdvihujeme spomenutý apoštolský exarchát do stupňa eparchie s názvom **Košická eparchia**, a to s vlastnými právami a povinnosťami. Túto eparchiu, pravda, podriadujeme Prešovskému metropolitnému stolcu a za jej sídlo určujeme mesto Košice, pričom si želáme, aby jej katedrálom chrámom ostal chrám Narodenia Preblahoslavenej Bohorodičky Márie, ktorý bol až doteraz hlavnou svätyňou tohto apoštolského exarchátu. Okrem toho ukladáme, aby všetci kňazi vykonávajúci službu na území apoštolského exarchátu, už na základe tejto skutočnosti, boli inkardinovaní do novej eparchie a zároveň seminaristi z farností tohto exarchátu boli začlenení do nového administratívneho celku. Všetky tieto skutočnosti a aj ostatné nech sa zosúladi s normami Kódexu kánonov východných cirkví. Okrem toho nech sa napíšu zvyčajné dokumenty o vybavení tejto záležitosti a nech sa pošlú spomenutej kongregácii. Napokon si želáme, aby táto apoštolská konštitúcia bola bezprostredne uvedená do života, pričom protichodné skutočnosti týmto celkom strácajú platnosť.

Dané pri Svätom Petrovi, dňa 30. januára roku Pána dvojtisíceho ôsmeho a v treťom roku nášho pontifikátu.

Tarzius kardinál Bertone, štátny sekretár

Brennus Chestle, apoštolský protonotár

Emmanuel B. Fernández, apoštolský protonotár s. n. (vlastnou rukou)

Миколай КСЕНЯК

ЖМЕНИ РОДНОЙ ЗЕМЛИ

Вышли новы книжки

В tych днях вышли дві новы русиньскы книжки, а то **Жмені родной землі** Миколая Ксеняка з Ружомберку і **Байкарёвы думы** Осифа Кудзея з Нягова. Першу видав Сполук русиньскых писателів Словеньска а другу – Русин і Народны новинкы. Перша є з тематиков дротарьства, з яков уж передтым были выданы книжки М. Ксеняка *О камюньскых майстрах* (Пряшів : Русиньска оброда, 1994) і *Біда Русинів з дому выганяла* (Пряшів : Світовый конгрес Русинів, 2002). Другому автору у видавательстві Русин і Народны новинкы в році 2008 вышли два зборники баёк: *Мудрость живота* і *Байкы-забавляйки*.

Обидві новы книжки вышли вдяка фінанчній підпорі грантового сістему Міністерства культуры СР, програму Культура народностных меншын 2009.

-р-

БАЙКАРЁВЫ ДУМЫ

Осиф КУДЗЕЙ

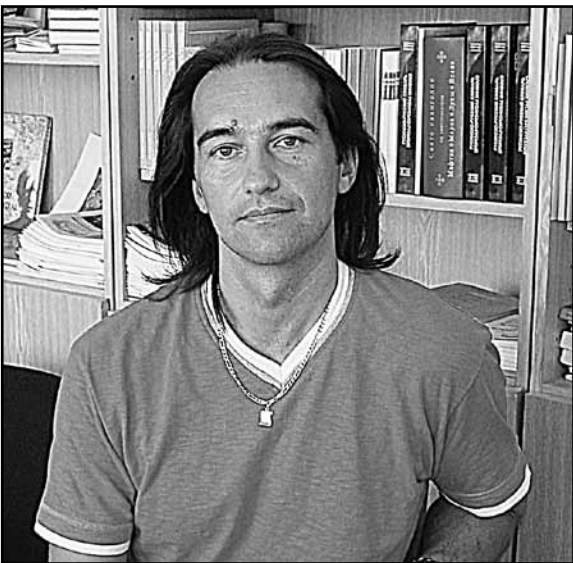
• Погляд на учасників членської громади нового обчанського Здружіння Русинів Словакії, котре было в засіданні Музею русиньської култури в Пряшові 21. юла 2009. На фотці: (другий зліва) новозволеный председа той організації, Мгр. Растіслав Зима, директорка музею, ПгДр. Ольга Глосікова, др. н., і підпредседа нової русиньської організації – Инж. арх. Славомір Гуряк.

Нова русиньська організація і єй візії

Зачатком р. 2009 была на Міністерстві внутра СР зареєстрована нова русиньська культурно-сполоченська організація з назвов **Здружіння Русинів Словакії (ЗРС)** з центром у Пряшові. Організація є интересна тым, же векшына єй членів суть молоды люде, котры мають амбіцію внести до русинства штось нове і тым заінтересовати, обернути на себе позорность а може і представити візію естованя Русинів в Европській унії як мултикультурнім сполоченстві. З той причіны сьме ся стрітили і побісидовали з председом організації – Мгр. Растіславом Зимом. На нашы вопросы охотно одповіла і директорка Музею русиньської култури – ПгДр. Ольга Глосікова, др. н., котра як перша зареаговала на vznik нової організації і надвзяла з нёв сполупрацу.

• На Словенську є в сучасности зареєстрованых коло 20 русиньських організацій, котры розвивають у векшій ці меншій мірі свої активіты розлічній сорты. Єдны суть успішнішы, другы менше, робота подакотрых ся дістала до істого стереотіпу, котрый уж не посувать русинство допереду, скорше ся лем „выробляють“ акції про акції, жебы ся якимесь способом выхосновали фінанції, приділены на народностну културу.

Пане Зима, перешов уж даякий час од вашого зареєстрованя. Што понукать в тых інтенціях ваша організація, з чім новым приходить?

• Перший председа нової русиньської організації – Здружіння Русинів Словакії – Мгр. Растіслав Зима.

Растіслав Зима: – Ціню сі многы культурно-сполоченьскы організації і їх дотеперішню роботу, бо выспідкы той роботи суть видны. Хотіли бы сьме як молода генерація Русинів надвязати на тоту роботу з выужытём наймодернішых доступных технологій і тым способом шырити ідею русинства в рамках цілоевропского контексту, але і поза граніці ЕУ, бо Русины днесь жыють нелем в Европі, котра є їх матерьское землє, але і в других штатах, як і мімо европского контіненту. Нашым пріорітним цілём є зєдночіня вшыткых Русинів, бо главнов причінов, чом Русины як в минулости, так і днесь не досягали вшыткы свої амбіції была і доднесь є їх неєднотность.

• Неєднотность але выплывать з розлічных поглядів на досягнутя ціля, но видить ся мі, же ціль вшыткых Русинів є єднотный – захованя властной ідентіты і єй розвой...

Растіслав Зима: – З тым єм стотожнены. Слідоваєм роботу многых русиньських організацій, котры по новембровій революції vznikли. Першов з них была Русиньска оброда на Словакії, котра сі поставила 10 основных цілів. Тоты были і сповнены, то значить, была зроблена велика робота. Но в Русиньській оброді ся ангажує мало

молодых людей, котры мають свої предствавы о роботі... Усвідомлюю сі, же наш історічний одказ треба передавати молодій генерації. В тых інтенціях ся дотеперь ани єдній русиньській організації не подарило того главне – выбудовати якостный едукачный сістем народностного школства.

• Мате правду, Словакія як єдна з країн, де жыють Русины, мать забезпечену едукачію на універзітній уровни – Інштут русиньского языка і културы на Пряшівській універзіті. То не мають напр. в Румунії або на Україні, хоць, парадоксно на Україні є найкешє чісло школярів основных школ, де ся учить русиньскый язык а того чісло ся підвышує, причім наше чісло школярів, котры проявили интерес о материньскый язык на уровни основных або середніх школ є може найнижше зо вшыткых держав, де жыють Русины, не бісідуючі о народностных школах – таку маме лем єдну. Также бісідуйме о передаваню історічного одказу молодому поколіню...

Ольга Глосікова: – Є то так. В інтенціях того сьме з молодыма людми нової організації бісідовали о заложіню народностного едукачного сістему праві ту – у Пряшові. Мала бы то быти отворена школа, котра бы охоплєвала передшкольскый вік, котрый є барз важный при пестованю народной ідентіты а поступно бы были отворяны класы од першой по девяту і наслідно бы ся школярі, котры бы о то проявили интерес, довели аж к матурі...

• Думате, же місто Пряшів мать достаточный потенциал Русинів, або скорше повіджено, усвідомлених Русинів, котры бы проявили интерес о такий тіп едукачіі?

Растіслав Зима: – В першій ряді не понукаме таку можность лем Русинам. Отворена школа значить, же є отворена про вшыткых... Русинів, Словаків, Арабіє, Чехів, Поляків, Ромів... Просто вшыткым, котрых наш модел школы ослівить. Не буде то лем школа з выучованём русиньского языка, але і других языків, менше фреквентованых, світових, славянських і неславянських, то значить, школа буде понукати і дві розлічны графічны сістемы – азбуку і латиніку, бо мы – Русины сьме, так бы повісти, на середині тых двох графічных языковых сістем, але і на середині двох культур в рамках славянського світа – културы выходных і западных Славян. Лем нам то треба схосновати. Як „бонус“ вшыткым, котры проявлять интерес, придаме дашто наведе, што не дістануть в других основных або середніх школах – русиньскый язык, котрый про дакотрых буде материньскым, про других може быти чужім языком, русиньску културу, історію, фолклор, вытварне уменья... Просто вшытко, што ся тыкає єдного з найстаршых славянських народів – Русинів і їх жывота.

Ольга Глосікова: – Русины днесь мають історічну шансу, котру сі не можуть доволити промарнити, бо може ся уж не буде опаковати. Отворена школа, то значить нелем отворена про вшыткых, але отворена в сполупраці з далшыма субєктами. В тых інтенціях то буде сполупраца з Музеєм русиньської културы, котрый є молодым музеєм, но може праві прото є отворений новым формам работы, якими буде і узка сполупраца зо школами. А в першій ряді музей за свою першоряду повинность поважує сполупрацу зо школами, котры будуть повниты посланя пропагачіі Русинів і русинства у вшыткых єго формах. Прото рыхтуєме з новов організацій і пару новых проєктів, реалізацій котрых будеме мати амбіцію понукнути штось наведе як на полю едукачіі – то значить понукнути алтернатівны способы навчаня про нову школу, так і музей понукне новы – алтернатівны формы работы, котрыма притягне до своїх просторів передшкільскых молодых. Вірю, же така сполупраца vznikне, вірю, же в найближшій часі vznikне і нова школа, котра буде наісто немалов конкуренціов в сістемі школ Пряшівского самоспавного краю.

Бісідовала: Кветослава КОПОРОВА,
фото: архів ЗРС і авторкы

Осиф КУДЗЕЙ, Нягів, 24. 2. 1952

Є новым феноменом у новодобій русиньській літературі, поступно ся приправляв, а напово ся проявив у 2008 року, кідь му во видавательстві Русин і Народны новинкы вышли три книжкы. Знали сьме го іщі в 70-х роках як артисту-аматера, який уж тогды выходжовав стежку своему русиньскому языку. Грав по русиньскы і твєдро обгаєвав фарбы русиньского діалекту перед тзв. українськов поротов. Осифа сі памятаме, главно як комеділаного герця, може якраз тоты комічны ролі, сміх через слызы, ся стали передобразом єго баєк. І хоць, правда, байкы тяжко порівновати з гуморными творами, бо суть то високо критічны, морально-поучны стишкы, найчашіше черпаючі темы зо жывота звірат, але і ростлин або предметів, які несуть знакы характеру людей.

Осиф Кудзей, і хоць добрый хрістіан, ку чому був вихованый в побожній родині дома, де на нєго мала великий вплив єго мати, в кутику души все був ребелом у добрім розуміню того слова. Не любив несправедливость, неправду, понижованя чоловіка. Все прагнув быти слободным, а слободу видів у споїно з высшов духовнов сил, із таков, котра заспокоює чоловіка не на куртый час, але до кінця єго жывота. А духовны розміры чоловіка суть в споїно з Богом. Із слов автора ся дізнаєме, як vznikли малы великы духовны перлы, якими суть Малый грекокатолічкый катехізм про русиньскы діти, Євангелії і апостолы на неділі і свята цілого року, як автор написав Акафіст священомученикови П. П. Гойдичови, котрый выдало Общество св. Иоана Крестителя, як зачав сполупрацовати з василіанськым Благовістником, часописом Общества св. Иоана Крестителя – Артос, Грекокатолічкым русиньскым календарём, з часописом Русин і Народныма новинками...

Значить, родинна атмосфера, розвиваня театралных способностей, вплив на єго характер доброго душпастыря Франтішка Крайняка, Василя Кундрата, Яна Блашка, наступ третєго возроджіння Русинів на Словакії – то є пару важных обставин, які позначили будучого писателя. Любити своє. Є то велика пасія. Каждый автор то робить по своєму. Осиф Кудзей тьж має свій приступ ку своему родному селу Нягіву, де ся народив, де з родинов жыє, робить, творить, але тьж к Лабірцю, Красному Броду. Не іде ту так о село ці місто, бо на цілім світі ся найдуть Сорокы, Пацята, Лишкы, Суки, Мышы, Вовцы, Ягнята, птахы і звірята вшелякой масти. Байкареві Осифови Кудзеєви іде о чоловіка, котрого він скрыв за судьбу тых звірячих і пташачіх героїв. Звіратка, річі, птахы суть на долони. В них файно видно характер чоловіка, який знає быти гіршій за скотину, характеры Русинів, што ся в чужім світі поинакшують і выходять на сміх, людей, в яких мамона грошей, богатства є на першій місті. Што байка – то одповідь на якусь пригуду в жывоті, правда, творчо осмыслену, кідь автор вникнув до глубкы описованой події. Автор вытягує актуалны події з каждоденного жывота. Дарить ся му описати колячі проблемы національного жывота Русинів, матеріального назераня на світ окремых людей, духовной мізерії чоловіка і ін.

Осиф Кудзей є добрый байкарь а з Миколаєм Ксеняком творять силне байкарьске дуо в сучасній русиньській літературі, также будеме ся радовати на кажде їх выдарене байкарьске діло, котре нас потішыть, але єдночасно і поучить.

ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА

Портрет Джексона проданий за утаёвану ціну

Ньюйорська галерія **Vered** продала портрет Майкла Джексона од Енді Варгола, але затля не хоче опубліковати продажну ціну ани купця.

Скоро про вшыткых галерістів і теоретіків уменья тот портрет значить споїня двох гігантів у різных сферах уменья, што в будучности наісто ся так скоро не повторить.

Енді Варгол вытворив серію портретів Майкла Джексона в році 1984 на жадость магазину **Time**, котрый на свой обалці опубліковав Джексона захопленого Варголовыма очами на вершыні карьер обидвох умелців.

Авкція ся скінчила **18. августа 2009** о 20.00 год., реалізовала ся онлайн, по телефоні і прямо в галерії. Портрет Майкла Джексона до авкції дав приватный збератель і єго мено є тьж утаёване. Властнічка галерії **Vered**, Жанет Лер не хотіла по скінчіню авкції прозрадити конечну суму, але підкреслила, же **выразно перевышыла выключну ціну 800 тисѣх америцкых долларів**.

Од скінчіння авкції перешло пару днів, але єй резултат ся все таїть. Няй є причіна будь-яка, істе є, же тот медіалізована авкція была остро слідована нелем людми з области вытварного уменья, а тоты будуть наісто хотіти знати конечну заплачену суму. Буде высша як **28 міліонів америцкых долларів**, котры были заплачены за портрет Мерлін Монро в маю 2007 на авкції в Нью Йорку?! Можеме то лем предпкладати, бо в часі господарьской крізы обходниці продаваючі дороги умелецькы творы наголос не говорять о продажных цінах, а купці зістають анонімыма.

• Портрет Майкла Джексона од Енді Варгола, котрый в році 2009 був проданий за 278 500 америцкых долларів, але теперь, по смерти Джексона, уж наісто був проданий за пару міліонів долларів дорожше. Так ся богатне на славі дакотрых умелців по їх смерти.

Мартін ЦУБЯК,
куратор Музею модерного уменья Енді Варгола в Міджілабірцях

РУСАЛКА

КВАРТАЛНИК ПРО РУСИНЬСЬКІ ДІТИ І МОЛОДЕЖ

3/2009

Марек, не одходь...

Мала єм красных вісемнадцять і перед собов жы-
вот. Жывот, котрый обіцяв вшытко, што сі лем чоловік
може желати. Перекрочіла єм тот магічний поріг
„доспелаків“, ходем подля років... В душі єм але іщі
все была нескушеним дівчатиском, котре властно іщі
не вылетіло з теплого і безпечного гнізда своєї роди-
ны, іщі не было конфронтоване з твердостев реально-
го жывота, гранічных животных сітуацій, в котрых, як
„доспелаци“ люблять гварити, вказує ся правдивый
характер чоловіка.

Роки мого „квазі“ дозріваня не были барз бурливы.
Цалком нормальный жывот, такий, як і передтым.
Чекала ня матура, котру єм хотіла мати чім скорше
за собов, но на другім боці, жаль мі было охабити
тоты штири красны рокы, пережыты у гімназії. Часто
єм ся докінця пристигла при сітуаціях, коли єм хотіла,
жебы тот час не плынув аж так скоро. Як кібы єм іщі
на дашто чекала... Властно, знала єм цалком пресні,
на што чекам. Хоць єм мала много камаратів, в кутику
душы єм сі желала мати єдного, котрый бы мі був
дакус близший, як тоты други, просто, котрый бы ту
быв лем про мене. Но а в ділах ласкы єм якось не мала
щастя. Уж і несміла Ленка, моя найліпша камаратка,
мала якогось Патріка, лем я – ніч. Тихо єм завиділа
камаратку, котры бісідовали о своїх фраїрах, де вся-
ды з нима ходять і што вшытко заживають... Першы
несмілы дотыкы рук, першы обятя, першы восторгы
молодых тіл, котры спалює неконечный жар. Часто єм
сі предствляла такы моменти і роздумовала, ці і мені
буде суджене стрітати свою велику першу ласку, о
котрій єм читала лем в романах, або тото таїнство про
ня буде навсе недоступным сном.

Дочекала єм ся. В єдну холодну суботу єм пришла
ціла змерзнута домів, де ня уж чекав теплый чай.
По цілій хыжі ся несла пахота теплых фучок. Іщі не
были готовы, так єм ся закрутила до деку і серьбаючи
теплый чай і насаваяючи пахоту фучок, котры лем моя
мама знала так смачно напечі, помалы єм задримала.

Нараз єм высочіла, як кібы ня дашто вкусило.
Коло уха мі бзучав вібрующей мобіл. Натягла єм руку
і через напівзаперты очі єм зарегістровала есемеску.
Писав мі даякій Марек, же ся хоче зо мнов стрітати.
Наперед єм ся выполошала, но потім ся моєв душов
розляло необычайне тепло: то є він, мій чоколадо-
вый принц. Не знала єм, хто є Марек, но моя представа
была ясна – высокий, темноволосый, з темными і
глубокыма як студня серед двора очами,... а тоты очі
ся будуць позерати лем на мене.... Тота представа ня
занурила до цалком інакшого світа, в котрім є вшытко
красне, веселе, миле, солодке....

„Петько, подь уж їсти,“ зачула єм мамин ласкавый
голос, но не дала єм ся вируштыи зо свого чокола-
дового сна, в котрім было вшытко таке солодке...
...Солодке, як мамины пахнячі фучкы...

Не був такий. То было перше моє скламання. Намісто
тмавой чоколадкы ня перед школов чекав несмілый
блондявый хлопець із зеленыма як водник очами. Но
ніч, беру што є, подумала єм сі, не даваючі тому звязку
велику перспективу. По пару стрітнутях єм але збачіла,
же Марек є цалком приемный хлопець і же маме
много сполочного. Ходили сьме ведно з другыма на
дискотеку, до природы, купати ся, просто вшыток
вольный час сьме были ведно.

Так перешло ціле літо і осінь. Хоць снігу іщі не было,
зачінала холодна зима. Віділо ся, же романтиці того
року оддзвонило. Горяча іскра ласкы міджі нами не
перескочіла, ходем з мого боку ніт, але стали сьме
ся добрыма камаратами. Марекowi то не стачіло, но
быв терпезливый, єго ємность ня фасціновала... Нігда
много не говорив о чувствах, но я знала, за чім прагне
єго сердце. Хотів, жебы єм была єго дівчатём і зберав
ся мі то повісти. Но якось нігда не набрав смілости, а я
тому была рада. Знала єм, же ласка з того не буде, а я
страчу доброго камарата. Аж раз...

Знову тот нещастный мобіл... Марек мі есемесков
вызнав ласку. Ниякы довгы і романтичны віршы, про-
сто і курто, але ясно і єднозначно. І тото ня на нім
мерзило. Никולי того много не набісідовав, просто
नियाка романтика... Хоць нуда з ним не была нігда...
Стояла єм як обляята студеных водов і не знала як
зареаґовати... Радше єм не одповідала. Робила єм
ся, же нияка есемеска мі не пришла. То ся але не
дало довго. На другый день єм зателефоновала свій
„дуплавий верьбі“ Ленці і сповіла ся із своєї трапезы з
ласков. Але ани Ленка мі не знала поради: „Мушиш
знати сама, што ку нёму чуєш. В тім ті я не пораджу...“
Може мала правду...

Поступно єм ся пристигла при тім, же на Марекa все
веще думає, але іщі все єм сама себе пересвідчовала,
же то не є нияка ласка. Іщі нігда єм не была залюбле-
на. Чекала єм на то, а ту, як то пришло, якось єм ся

зострашыла. Што кідь ня зрадить? Може ся зо мнов
лем загравать, хоче ня дістати до постелі... Таких
познам...

Перешов тыждень і я ся штораз частіше позерала на
телефон, ці не мам даяку справу од Марекa. Перешов
і другый тыждень а мене мучіла страшна неістота.
Найрадше бы єм была до цілого світа выкричала:
„Страшно люблю Марекa!“ Но написати єм му то не
доказала. Так втікали дні, єден за другим, як споло-
шаны коні...

Была субота, може сім годин вечур, вонка густо
сніжыло. Першый сніг... Білый і чістый, як моя ласка
к Марекowi. Шкода, же о ній не знає... Сиділа єм
дома закручена до теплої деку перед телевизором і
позерала справы. Так то роблять доспелаци, но а я уж
тыж была єднов з них. Окрем іншого ня од котрогось
часу зачали справы інтересовати. Жебы знак зрілости?
Якраз давали актуалны інформації о тім, як зась не
были „цестарі“ приправлены на снігову каламіту,
прото ся стало много гаварій, дакотры і з трагічными
наслідками. В тій хвілі мі перебігнув по хребті мороз...
Тісно перед Рождеством хтось стратив свого близко-
го...

Перестала єм на то думати, заставила-м телевизор і
заперла-м ся до своєї ізбы – свого приставу істоты, де
не проникають ниякы траґедії і ніч ня ту не може огро-
зити. Просто, запру двері і готово. Омыл, не фунґовало
то. За пару минут мі забрынчав мобіл.

Ліниво єм натягла руку і без того, жебы єм попозе-
рала на дисплей, захрипнутым голосом єм ся озвала:
„Хто рушить мою сіесту?“ З апарату ся озвав ростря-
сений голос моєї камараткы Ленкы: „Марек мав
гаварію. Ішов за тобов, але дістав шмык... В тяжкім
ставі го перевезли до шпыталю. Веце не знам ніч.“
Ленка ся росплакала, но я не могла зо себе дістати
ани слово. Ніч, ани назнак даякой емоції. Як кібы єм
остовпіла. По пару секундах єм ся спамятала, хопила
єм бунду, ключі од авта і трісла дверима. Мама за
мнов стигла закричати: „Мерькуй, вонка ся чорти
женять!“

Ани не знам, як єм насіла до авта і рушыла до
лабірського шпыталю. З Габуры то є файный фала-
ток. А іщі така драга... Стерачі на авті стерали густы
влочкы снігу з переднёго скла. На драгу єм скоро не
віділа нелем зато, же густо сніжыло. Єднов руков єм
шоферовала, другов єм сі втерала слызы, котры мі
міджітым зачали стікати по твари як перлы з розорва-
тых пацерок. Конечні слызы... Конечні ся выслободи-
ли емоції, но іщі все ту був превеликий страх... Страх
о Марекa, о мого Марекa...

Сходы до шпыталю єм брала по два, ани не знам,
як єм перелетіла по довжезній ходбі. Доктор, што мав
службу, ня позвав ку собі до ордінації. Чекала єм, же
ніч добре мі не повість...

„Марек є стабілізованный, але є в комі... Можете за
ним іти і пригваряти ся му, але не буде вас чути. Но вы
се здавайте, даколи ся то подарить...“

„Што, подарить? Жывот Марекa ся може лем „пода-
рить“?

Заливали ня потоки слыз, но к Марекowi єм не
хотіла прийти в такім ставі. Якось єм ся упокоїла і
отворила двері єго ізбы. Марек вызерав як ангелик.
Кучерявы жовты волосы му лемовали єго красны
личка, на котрых ся при усміві обявляли ямки. Тепер
ся Марек не усмівав. Быв блідый, як без жывота, очі
мав заперты. Тварь, хоць бліда, но і так была ніжна і
спокійна, як кібы лем спав. Тота тварь предці не може
быти мертва. При тій думці ня аж заморозило, зато єм
ей такой одогнала гет. Пришла єм ку Марекowi і взяла
єго руку до своїх долоней: „Марек...“ Тільки єм му того
хотіла повісти, но голос мі стягло і сердце зачало спо-
лошано бити. З послідніх сил єм зашептала: „Марек,
люблю тя... Чуєш, і я тя люблю... Одпусть мі... Не смієш
одыйти, чуєш, не одходь мі...“

По пару секундах єм учула, як ся єго рука в моїх
долонях погла і слабо ня стисла. Із запертых очей зача-
ли по блідій твари стікати теплы слызы...

Тогды єм знала, же уж буде добрі... Притулила єм
ся к єго блідій твари і наголос єм ся росплакала як
мале дівча. Нараз Марек отворив очі. Тоты прекрасны
і повны ніжности зелены очі... Чом лем тоты очі зо
мнов ніч не зробили? Чом мусило дійти аж до такой
траґедії, жебы єм сі усвідомила, же він є мій принц?
Мій Марек. Світловолосый, з ніжными кучерями і
ямками на лицах, за котры ся даколи ганьбив і спущав
очі...

Марек ся на ня усміхнув і на лицах єм збачіла зась
тоты дві ямки. Погнув устами і тихо зашептав: „Одпу-
щене, забудьте...“

Петра СЕМАНЦЁВА,
штудентка 3. річника ФГПН ПУ в Пряшіві

Чаровна ґомбічка

(На мотивы приповідкы німецького писателя Гайнріха Шперла)

Быв раз єден молодой валалчан, шумный, робітный паробок
меном Янко. Валальский жывот ся му любив, лем єдно тяжко
переносив: довеє чеканя на дашто, што хотів досягнути.

Так было і в припаді єго першой стрічі зо своєв милов. Залюбив
ся до єдной худобной, але красной дівкы, што пришла служыти
до газды Вайса, недалеко од Янковых родічів, до Анічкы. Дого-
ворили ся, же ся стрітять о шестій вечур у саді. Янко але був
страшно нетерпезливый і пришов пару минут скорше, бо думав,
же і Анічка так зробить і скорше ся увидять. Але не стало ся
так. Она, наспак, дакус пізнила. Якбач, іщі дістала од газдынї
даяку роботу. Янко бив з того барз нервозный. Не відів, як красно
світить сонце, як ярь набрала свою силу і вшытко зазеленіло,
якы красны ярьны квіткы. Нагніваний шмарив собов під череш-
ню, нарікав сам на себе і на цілый світ.

З нічого ніч ся перед ним зъявив цалком старый сивый чоловік,
і так ся му пригварив:

– Я знам, што тебе трапить і барз бы єм ті хотів помочі.

– Што лем вы, дїду, можете о мі знати?

– Але знам, хлопче, знам. Не сердий ся, же ся до тя старам.
Ту маш мою ґомбічку. Возьмий ей і пришьй на свою вітровку. То
є не проста ґомбічка, але чаровна. Кідь будеш на дашто чекати,
а час ті буде йти барз помалы, так лем покруть ґомбічков дакус
доправа – і ты перескочиш через час так далеко, як лем будеш
хотіти.

Янко ся з того барз потішыв, бо то найвеце одповідало
єго штілу жывота. Хотів ся старенькому подяковати, але не
застиг, бо тот як нечекано ся зъявив, так і без знаку счезнув.
Янко зістав зась сам. Іщі все несподіванный взяв ґомбічку, при-
ложыв ей ку вітровці, несміло покрутив нёв кушінько допра-
ва і – мало не закричав од великой радости і зачудованя: єго
наймиліша, єго Анічка стояла перед ним і усмівала ся на нёго.
Він ей щіро привітає, і так они пережыли свій першый сполочный
вечур.

Боже, який то був прекрасный вечур! Янко ся не міг напозе-
рати на шумну дівку, наслухати ся ей тихого співучого голоса.
А якы приемны были про них першы обятя і якы солодкы першы
поцілункы! Але ай попри тім вшыткім Янко бив нетерпезливый і
цілый вечур думав: „То вшытко є красне, але кібы уже была наша
свадьба!“ Опатерно він по другый раз покрутив ґомбічков – і вже
сиділи они обидвое як молодята за свадьбяным столом. Была
файна гостина і много гостів. Вшыткых веселила народна музи-
ка з флавами і гусями.

Спокійный і щастливый Янко ся позерав свойй молодій до очей і
страстно шептав до уха:

– Кібы сьме уже конечно были самы, лем ты і я...

– Почекай іщі дві-три години, докы ся гості розыйдуть, заякік
мій. Не скаж так скоро допереду.

– Дві-три години?! Але мені ся не хоче так довго чекати. Я
хочу быти уж лем з тобов, моя голубко мила.

Тайно Янко зась покрутив чаровнов ґомбічков. І была пізна
тиха ніч, старостливо приготовлена манжельска спалня, а в
ній лем він і она. Дашто таке было єго давным сном, котрый ся
конечно сповниє: перша манжельска ніч, повна великой ласкы, яка
зістане в їх памяти на цілый жывот.

(Продовжіня на 4. стор.)

• Популярный співак **Петер Надь**, родак із Пряшова, котрый те-
перь жывє у Празі і недавно святковає свої 50. народенины, у маю
т. р. мав концерт у Торонті в Канаді. На фотці: (вправо) недавна
стажістка на Торонтській універзіті, асистентка Інституту ру-
синьского языка і културы Пряшівской універзіты у Пряшіві – **Мгр.**
Алена Быхова, котра была на єго концерті.

Хочете штудувати русиньскый язык?

Хто має інтерес штудувати русиньскый язык і літературу од академічного року 2009/2010 на Пряшівській університі в Пряшові, може собі іщі дати приглашку на Факулту гуманітних і природных наук ПУ (адреса: Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č. 1, 081 16 Prešov) до 15. септембра 2009. В рамках II. кола вступных экзаменів ФГПН ПУ приймає приглашки на денне бакаларьске штудіум учительства русиньского языка і літературы в двох комбінаціях: з англійським языком і літературов, як і словацьким языком і літературов. На каждую комбінацію факулта планує прияти по 10 студентів.

Подробнішы інформації мож найти на <http://www.fhpv.unipo.sk>.

Велике першацьке таїнство

Янко був одмаленька міджі ровесниками найменшый. Так было і в першій класі. Меншый од нёго міг быти уж лем Янко Горошок. Але тот в класі не був, тот був в приповідці. Жебы в класі був даякій Горошок, называли так Янка. Але тоту назывку му дали уж перед тым, як ся став школярём. Янка то мерзило, главні кідь го так называли дівчата. Лем єдно дівча му так нігда не повіло – Зузка. Аж раз, кідь ішов коло їх загородки, Зузка на нёго через капуру закричала: „Янко! Горошок!“

Янко не знав, што то мать значіти. Чом я Горошок? Чув добрі? А ці уж і Зузка ся з нёго сміє? Не знав, ці ся мать робити, же ей не видить і не чує, або ей посмішно одповісти: „Та што є, ты Зузуля-Фасоля?“

Закурто зась мило зазвучало Зузчине: „Янко! Горошок!“ Аж тепер Янко збачів, же Зузка мать на долони шось зелене і давать му то. Пришов ближе.

Зузка повідать: „Маме солоденький горошок. Возмий собі! За тоты черешні,

котры єсь мі минуле дав. Горошок є скоро такий солодкий, як тоты вашы маёвки.“

Янко одповідать: „А я собі уж думав, же ся з ня і ты высміваш, бо єм маленький.“

Зузка несподівано на то: „Маленький? Но а што? І кідь єсь меншый, то не вадить, тать іщі вырастеш, ні? Но як бы то вызерало, кібы были вшиткы діти єднакы? Ани тот горошок, ани черешні не суть єднакы. Головне є, же были добры. А ты єсь наведе іщі і шыковный, і веселый. А не боїш ся школы, зато я гей!“

„Но, добрі. Знаш што? Ты ня можеш кликати Горошок, буде то наше таїнство, добрі?“ – повів радостно Янко.

„Добрі, так їмай, Горошок! Але до уст!“ – Зузка вылупила солодкий горошок і перешмарила го Янкови через пліт. Горошок весело підскоків на Горошковім носі. Обидвоє ся з того насміяли.

Андрея КУРТІКОВА,
ОШ Радвань над Лабірцём

Слідовачка і опікачка

Через літні вакації сьме з нашим отцём духовным грали интересну гру, котра ся звала „слідовачка“. Была то весела гра. Правила были такы, же по селі і на фарі сьме мусили глядати сліды, котры были заперты в пластовых обалах з кіндерка. В них была все даяка задача, котру сьме мусили рішати, жебы сьме нашли далшый слід, і так ся дістали к нёму. Вшиткых слідів доведна было сім. На зачаток сьме ся розділили на дві групи.

Гра зачала першым слідом, котрый сьме глядали на фарі. Быв схованый міджі дрывами. Кідь сьме слід нашли, мусили сьме рішати морзевку. В ній був схованый навод, як найти слідуючий слід. Дізнали сьме ся, же далшый слід ся находить коло смерека, при Домі надії. Такой сьме ся там розбігли. Другый слід нас завів ку корчмі, далшый од корчмы к парку, з парку на штаціон. Із штаціону сьме утікали к студенці, де сьме собі і набрали „живой воды“. Наконєць сьме добігли к дзвоніці. Поглядали сьме тоты вшиткы сліды і вертали сьме ся на фару. Там сьме спокійно почекали на другу групу.

Наконєць сьме ішли на возі до ліса опікати, і заграли собі ведно даякы інакшы скавтьскы gry. Вшиткы змаганя были оцінены і мы были нагороджены красныма цінами.

Татьяна РЕВАКОВА, ОШ Радвань над Лабірцём

П Р И Р О Д А

Природа є перевязана із вшиткым. З красотов, тихом, релаксом, покоєм. Мать тільки красот, же їх ани не стигаєм зраховати. Приношає нам каждый рік урожай. Лукы суть каждорічно посіяны краснов зеленов травов, квітками, лічівима ростлинами, потоки шумлять звуками різних фареб, прекрасны шухоты суть ей оздобов. Не звучать у ній ниякы авта ани каміоны. Є смутне, же дакотры люде природу нищать хімічними

матеріалами, котры выпускають до потічків і на луку. Много людей і наперек нищіню природы находят в ній релакс і покій.

Через літо мать наше село Волиця много навщівників з різних міст. Много ся ходять купати на ріку Лаборець. Ходять до ліса на грибы і дістануть можность наживо зазріти лісну звірину, напр.: олені, лишкы, вовкы.

Вероніка БЕНЁВА,
ОШ Радвань над Лабірцём

• Сын (вліво) Русинкы Марії Анны Сиваковой, родачкы із Словакії, віцепрезиденткы Карпаторусиньского общества в США, котра тепер жыє в америцькім Піттсбургу, веде рокову групу РУСИН.

Чаровна гомбічка

(На мотивы приповідкы німецького писателя Гайнріха Шперла)

(Закінчіня з 3. стор.)

По свадьбі быє Янко спокійный зо собов і своїм жывом? Быє, але недовго. З молодов женов він хотів мати властный кутик, а в домі свого отця, де бывали іщі єден ёго молодшый брат і дві сестры, таке не міг мати.

– Як бы было добрі, Анічко, кібы сьме мали свій властный дім. Жыло бы ся нам намного ліпше.

– Маш правду, милый, але найперше сі го мусиме поставити, а то потримать іщі дость довго.

Поставити? То не мусиме, ани то не буде довго тримати, – подумав Янко. – Стачіть ся мі дотулити чаровной гомбічкы.

Так і зробив – і чудуй ся світе: было літо, посеред загороды стояв їх дім – новый, красний, іщі цалком порожній і чекав на них. Переселили ся, і жыло ся їм там як у раю, тихо, просторно.

– Тепер уже нам не хыбить к повному щастю ніч, лем діточкы, бо без дітей дім порожній, а родічі смутны, – признав ся Янко, обнимаючи свою Анічку.

– І я уж за тым тужу, але нараз то не їде. Іщі рочок-два мусиме почекати, Янчу. Дасть Бог – прийдуть і діточкы.

Рочок-два поважовав Янко за барз довге чеканя. Погыб гомбічков поміг ёму перескочити і тот період. І так они обидвоє сиділи дома: молодой татко тримав на колінах уже трирічну дівочку і читав їй приповідку, а молода мама плекала коло колыскы річного сыночка. Велику радость з внуків мали і бабка з дідком. Дідко з бабков приходили часто к ним і помагали при вихові дітей.

Жебы ся меньше трапили з малыма дітми, Янко погыбом гомбічкы посунав час до їх уже школьського віку, коли они были самостатнішы і розумнішы. Тепер він грав ся з нима в саді, давав їм уже дозріты яблука і сливки і позерав ся на недавно заложену винницю, што была такой за плотом. Яка шкода, же іщі не родить, думав собі. Але чаровна гомбічка помогла ёму і тото вирішыти. Быв з дітми у винниці, зрыває їм дозріте солодке біле і червене грозно і тішыє ся, бо їм барз смаковало. А потім дома погостили діти грозном і мамку.

Но така домашня іділа не все в них мала місто. Як то звикне быти в родиннім жывоті, діти часом не слухали родічів, вадилы ся а даколи і били міджі собов. То Янка гнівало і знепокоєвало. Найліпше бы было перескочити тоты тяжкы, проблематічны пубертяцькы роки, желав собі Янко. Нелем же сі желав, але чарами познав час допереду, коли діти уж доросли. Дівка уже робила, а сын праві кінчів середню школу. Обидвоє были успішны і приносили родічам єдну радость за другов.

Так то ішло ай дале. Янкови все приходило дашто нове на розум, а він ся не міг того дочекати. Не жебы не міг, але просто не хотів. А зато все крутив гомбічков, крутив і крутив. Час утікав скоро, приносил вшеліякы зміны, самы приємны. Без довгого чеканя Янко з Анічков выдали дівку, занедовго оженили і сына. Ани ся несподівали, а докола них уже бігали веселы внучата а, як собі Янко желав, потім і правнучата.

Вшиткы тоты зміны пробігали так швидко, же Янко не стигаєв їх пережывати, наповно сі їх усвідомлєвати. Жылот як кібы проходив мімо нёго, а він го лем збоку слідоває. І скорше як він ся встиг добрі пообзерати за собов, став ся з нёго старый дідко, який лежав хворый на смертелній постели.

А што же далше? В такім ставі він уже не мав перед собов ниякы планы, ниякы вабны перспективы. Уже не потребовав веце крутити гомбічков, бо нигде не шатовав. Спокійно ся пообзирає за собов і порозумів, же недобрі погаздоває, же несправный був ёго способ жывота. Він усе хотів зашпоровати чеканя і насолодити ся лем тым, што приходило по нім, ёго плодами. Так, як часто сі смакуєме на грозенках з бабовкы. Аж тепер, кідь жылот уже профурчав, Янко конечні порозумів, же без чеканя є він порожній, нудный, же чеканя і надій, што з ним нерозлучно зьєдинена, суть барз визначным, але ай солодкым обсягом жывота міджі ёго найкрасшыма подіямы, бо вшитко має свій час, вшитко мусить поступно дозріти.

Што бы Янко дав тепер за то, кібы міг навести час дозаду, до тых часів, коли був молодшый, здоровый і успішніший! Трясучов і уже слабеньков руков він спробоває обернути гомбічку маленько доліва, назад. І што ся стало? Він ся пробудив, порозеєрав ся докола себе і збачів, же лежить під черешнів і чекає на Анічку. Тото чеканя уже го нияк не трапило, вшыток гнів і нетерпезливость ся стратили. Спокійно позерає на сине небо, слухав щеботаня потят, грав ся з хробачками у траві і тішыє ся на своє перше ранде з Анічков. Представляє собі, як ся уже за пару минут стрітять, як сі будуть бісидовати і був страшно звездавий, ці собі порозумлять. Чеканя было приємне, додавало му радость і насолоду.

Павел СІЧКА, Снина

(Редакчно управила: ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА)

В папській булі суть клямства?!

(Закінчення з 1. стор.)

На вшитім вище уведенім бы не было ніч незвычайного, кібы в році 2008 Кошіцький ґрекокатолицький екзархат не був опублікован свій властний схематизм під назвов „*Košický exarchát*“ (Košice, 2005), де на с. 146 опублікован штатистику прибивання віруючих в окремых роках од р. 2000 до р. 2004. (Поз. опубліковану копію той штатистики.)

POROVNANIE KRSTOV A POHREBOV V APOŠTOLSKOM EXARCHÁTE ZA ROKY 2000-2004

Apoštolský exarchát	2000	2001	2002	2003	2004	2000 - 2004
Krsty	928	874	831	927	904	4 464
Pohreby	3072	2985	3012	3021	3040	15 130
Rozdiel (krsty - pohreby)	-2144	-2111	-2181	-2094	-2136	-10 666

Подля той офіціальной штатистики в Кошіцькім самосправнім краю (= новостворена Кошіцька ґрекокатолицька єпархія) каждый рік ся похрестить коло 1 000 *новых* ґрекокатоликів, а єдночасно одпровадить ся до вічності коло 3 000 *старых* ґрекокатоликів. **Также Кошіцька ґрекокатолицька єпархія вымерать!!!** Подля штатистик має коло 80 тисяч віруючих, а подля схематизму під назвов *Кошіцький екзархат природным убытком ся тото чісло каждорічно зменшує о два тисяч віруючих.*

Также теоретично – неґативна каждорічна біланція в кількості віруючих бы ся в перспективі близкой будучности дала згорнути так: **80 000 : 2 000 = 40, также за штиридцять років бы в папом Бенедіктом XVI. установленій Кошіцький ґрекокатолицький єпархії не мав жыти ани єден ґрекокатолик.** То говорять офіціальны штатистики той єпархії!

В горі уведеній папській булі з 30. януара 2008 твердить ся але навспак: же кількість ґрекокатоликів міморядно росте...

Хто тогды клямле і чом?! Клямство є гріх. Хрістос є путь, правда і живот, а діавол є отцём клямства. Также каждый, хто клямле, мать за отця не Господа Бога, але діавола.

www.geocities.com/timkovic/

jvtosbm@yahoo.com

Гієнізм у подобі гомо сапієнс

Кідь помалы старіючий і з попередній славы жыючий Енді Варгол звивав ся од болести по жовчниковім захваті, манажеры і обходници з витварним уменём не могли ся дочекати на вердікт докторів о важности єго хвороты. І сразу чудно, але в кождім припаді про обдивлятелів єго творчости нечекано дізнають ся, же умелець умер винов недостаточной старостливости терціального персоналу в третєряднім шпыталю на баналну операцію жовчника. Лем што ся справа о смерти Варгола дістала міджі людей і єго тіло іщі порядно ани не выстыло, обходници з уменём розвинули обровський бізнес з єго річами. Столець, на котрім сидів, ся продав за 25 тисяч америцьких доларів, но цілкова сума з продая выріс на пару десятков міліонів доларів, а тот „шаленізм“ продовжує дотеперь. Од смерти Енді Варгола „ся до єго труны выляля“ стовкы міліонів америцьких доларів. Самособов, же він ани єго родина з того не мали ніч. Вшитко было допереду приправлене так, абы вшитко по умелцёви служило на умельцьку вихову у бідных і незісковых інституціях, котры ся занимають візуалным уменём в США і в заграничу. Як то в реальности біжить, не буду коментовати.

Якось аж бє до очей, же умелці світових параметрів другой половини 20. стороча не мають щастя, як напр. Пабло Пікасо і іншы, жебы в покою і благобыті дожили свою славу і одышли з того світа на „старобу“. Елвіс Преслі, Браен Джонс, Енді Варгол... і послідній Майкл Джексон одышли, кідь были на вершині славы, або ся помалы про арт-бізнес ставали „яловыма“. Наперек тому, же ся знало о фізичній і душевній неспособности М. Джексона, лакомны бізнесмены приправили му „камбек“ в подобі 50 мегаконцертів, і хоць 50-кіловый Джексон ледва бы бировав одспівати може лем пять з них. Фрустрованого і все пронаслідованого судами і обвинінями Джексона утримовали над водов лем за помочи великих давок аксіоліт і гіпнотік, котры му єго докторе, хоць знали єго здравотный став, звышывали до такой міры, в котрій єго організм їх не міг уж знести. Просто Джексон у тій подобі не був „золотов банєв“, і ту приходить шанса вмерти в тот найвгодніший час. Подобно як Преслі, Джонс, Варгол, Ленон... Варгол уж пару років ся тримле на третім місцю споміджі найвеще *зарабляючих* мертвых умелців і *добігує* перед ним стоячі дві легенды – Ленона і Преслія. Де зарядить арт-бізнесове шаленство

Джексона, днесь іщі тяжко повісти. Но єдно є істе: ани родина, ани небогий умелець уж з того не будуть мати много. І наперек театральным емоціональным выступліням єго родины і якбы єго дітей на формальній розлуччі з умелцём перед (подля дакотрых здоів) порожнів трунов (дакотры жрідла уваджають, же єго тіло в тім часі было на патології). В бізнес-шаленстві є смерть тым нематеріальным субектом, котрый зробить умельця вічним, але лем в припаді, кідь є „плодным“ і по ній. Інакше падать до забытя як тісячі іншых умелців. Просто, бізнес-машинерія не любить яловы особности бізнес-арту. Лем такы, котры приносять величезны зіскы за живота, а іщі векшы по смерти.

Кус морбідно мі приходить на розум думка, што бы было (недайбоже!), кібы днесь вмер Карел Ґот? Думам, же бы сі то барз недобрі „наплановав“, і было бы плано, кібы сі то „наплановав“ ай в ході далшых десятків років. Просто, у світі арт-бізнесу суть міста з міліоны *зарабляючіма* мертволами обсажены найменше на слідуючих десять років. „Забігнути“ скоріше міліонову „стовку“ зарібку твердо тримлять, а наісто надовго і *фурт* (повів бы *Болек Полівка*), од Преслія по Джексона тоты, котры сі смерть „наплановали“ барз продумано. Но думам собі, же тото „продуманя“ было з головы іншых, не їх самих. В тім виджу тот **гієнізм в подобі гомо сапієнс**. Сістем, де людський живот мать ціну продукту, котрый витварять, але кідь тот продукт якості ся вытрачать і єго творця є чім далше, тым менше продуктивний, наступать „рішіня“ холодного бізнес-арту і єго машинерії. Але што ту говорю о ціні живота умельця, кідь ціна майнера (баника) є коло 30 тисяч євр і становлюють ей тоты, котры з єго даней жыють! То лем на марго.

Др. Михал БИЦКО, ПгД.,
теоретік уменя і музеоедуколог

П. С.: *Онлайн авкчний выслідок продая портрету Майкла Джексона од Енді Варгола, замолжений тактичным утаєванём ціны образу, є єдным із способів як „дразнити“ і підвышовати ціну творчости умельця, котрый зображує іншого умельця, яки ведно мають браз много сполочного. Єден по смерти „зараблять“ дале все вєще і вєще, другый, ним зображений, „зачав“ то істе. Судьбу краля поп-арту і краля попу спечатила судьба обходу.*

Нашы предки были православны

В *Народных новинках* ч. 29-30/2009 єм прочітав з інтересом статью Михала Бурціна під назвов *Русины-Словацы – хто суть тоты люде?* Хотів бы єм зареаговати на дакотры части споминаной статі, бо, подля мене, пан Бурцін у дакотрых річах ся мылить, несправно трактує і высвітлює історію, може не знає реалну правду о конфесії наших Русинів.

М. Бурцін, окрем іншого, у своїй статі пише: „Марія Терезія прияла визначны

ЯКИЙ ВАШ ПОГЛЯД?

реформы про Русинів.“ Але правда є така, же імператорка заказала православным людем, Русинам в карпатській реґіоні будувати мурованы церкви, лем деревяны. А то зато, же деревяны не мають таку довговічність, як мурованы. Правдоподобно послухала директивы з Ватікану – ліквідовати в карпатській реґіоні православіє і таким способом. А зато маме на северо-выході Словації велє деревяных церквей, а на словацьких селах їх скоро нїт.

Неспорный факт і історична правда є така, же нашы предки Русины в Підкарпатській Руси, на Пряшівщині, в Галичі, Буковині, Лемковині были православны! А тото нихто не змінить, не выкреслить з історії, не перекрутить.

Ясно, же верхність Австро-Угорщини ся з тым не хотіла змірити і з поблагословлєнєм Ватікану і римських пап робила вшитко про то, абы православну віру ліквідовати. І так наслідовали унії: Флорентська, Брестська, Ужгородська, на котрых ся насилу нутило православных священників переходити зо своіма вірниками на ґрекокатолицьку віру. Як видиме, ґрекокатолицька віра ту была заведена директивно, насилу, проти волі наших русинських людей. То є неспорный факт, ці ся уж дакому любить або нїт.

Карпатська Русь на зачатку ХХ. стороча была частєв австро-угорської імперії. Што знать векшына наших сучасників о Русинах? „Та майже нічого,“ як говорять нашы братя Малоросы. Ай так, кідь почитаме карпаторуську періодіку того часу, наприклад, ужгородський „Свет“ або творы русинських просвітителів, буде ясно, же в австро-угорських умовах „руський дух“ жив в курных верховинських хыжах і простій „мові“ карпатського чоловіка.

Ужасным про національне возроджєня Карпатської Руси був Мараморош-Сігетський процес в 1913 – 1914 над Русинами, яки ся хотіли выманити в XVII. сторочу установленої церковной унії з католицизмом і вернути ся к православію. Люде были в арешті, были караны за „іновірство“, бо навернутя к „руській вірі“ предків австрійска влада поважовала за велезраду. Якраз в тім часі зачав ся процес масового переходу русинських сел Підкарпатя на православіє...

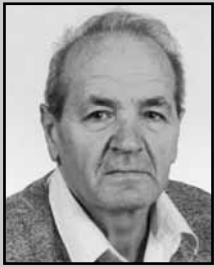
Далшов етапов навернутя Русинів Підкарпатя і Пряшівщини суть повойновы 50-ы роки минулого стороча. Нашы люде уж не могли знести здераня і утискованя уніатських попів і вирішыли, же ся навернуть к вірі своїх предків – к православію. Уніатським попам требало, як феодалам, одробляти повинны дні, возити фуры дров, одробляти коблины і роковины, носити ім корці зерна, куркы, яйця, платити за хрестины, вінчанкы, погробы, за обычайну сповідь... А ґрайцарів наш бідный Русин не мав. А акція „П“, на яку так горливо надавають дакотры крикльоны, котры не познають історію (або не хочуть познати), не была нічим іншым, як направляня хыб і злодійств пановників Австро-Угорська і католицизму.

Автор споминаной статі дале, окрем іншого, пише: „Так ся зачала нова путь навернутя до церкви наших предків.“ Поне, Бурцін, уж не буду вєще повторяти, же віра наших предків была православна, а Вы бы то мали добрі знати...

Кінцєм 60-х і зачатком 70-х років минулого стороча тогдышне пряшівске українське радіо кожду неділю высылало релацию „Щіры слова“. До той релациї писав ай єден пан з Пряшова, родак із Свідницького окресу. Він повів і таке: „Наші люди вертаються до віри наших предків.“ А на тото наслідовала реакція слухача. Николай Бойко, уж небіжчик, тогды написав авторови щірых слов писмо, в котрім были такы слова: „Вы як учена особа, доцент, доктор, кандидат наук бы сьте мали знати, же нашы предки были православны.“

Думам, же моя статья влїє ходем дакус світла до проблематики конфесії, а з нєй ся поучать тоты, котры не знають, або слабо знають, нашу історію.

Николай ШКУРЛА, Ладомірова

Миколай КСЕНЯК: Жмені родной землі (Сповідь автора)

Народив єм ся 4. декабря 1933 в рольницькій родині в селі Камюнка. Як сільська дітина і гуськи єм пас, сіно гравав, воду з потоку носив, січку різав, стайню чистив...

Основну школу єм скінчив в роднім селі, потім ня „вышыковали“ до Руськой гімназії в Пряшові. По матурі (1953) стежка жывота ня завела до Інституту російского языка і літературы в Празі. По промоціях (1957) єм учів в Основній школі в Ружомберку а за пару років єм ся став директором гімназії в тім же місті.

Теперь єм на пензії і другый рік єм „запряженный“ до ярьма председа Сполку русиньских писателів Словеньска (СРПС).

Першы творы-байкы єм зачав писати по російськы. Байкы і проблематіка дротарьства – мої домінантны темы. Першу книжку **Байкы** (1963) – і далшых пять єм выдав по українськы. По ніжній революції пишу по русиньскы. Книжку **О камюньских майстрах** (Пряшів : Русиньска оброда, 1994) Доц. ПгДр. В. Хома, к. н., характеризує як народну епопею. СРПС мі выдав **Выбраны байкы** (Пряшів, 2002) а Світовий конгрес Русинів книжку **Біда Русинів з дому выганяла** (Пряшів, 2002), котра была в р. 2003 оцінена Преміов Александра Духновича за русиньську літературу. Моя **Приповідка о дротарикуви** мала премєру в Театрі А. Духновича в Пряшові і была мило прията публіков – мала веце як шістьдесят репріз. До далшой книжочки **Байкы** (Пряшів, 2006) єм загорнув і мої переклады баєк Йонаша Заборьского, Езопа і Карла Чапка. Споминаны переклады із словацького языка до русиньского Літературный фонд оцінив ня Преміов Александра Павловича (2007). Час од часу публікую свої байкы у русиньских періодіках (**Русин, Народны новинки, Русиньский літературный алманах, InfoРусин**) а їх переклады зась в словацькій пресі (часопис **Kocurkovo, Ružomberský hlas**, найчастіше в **Literárnom dvoj/týždenníku**).

Тота моя найновша книжка говорить о дротарьскім ремеслі, котре є унікатне, бо на земній кулі го можеме найти лем на Словації, де мать дві центра – Тренчін і Стара Любовня. Тота книжка читателя пересвідчить, же замагурськы майстрове-дротарі із Камюнки, Орябины, Странян, Великого і Малеого Липника, Літмановой были робітны, честны, любили свій художный край, не ганьбили ся за своє материньске слово, віросповіданя, обряды... Их ремесло помагало пережити біду і сучасно было про майстрів твердов школов жывота.

Вірю, же і тота моя книжка найде собі многих щірых читателів. Жычу вам добре здравя і приемне читаня!

ПгДр. Миколай КСЕНЯК, Ружомберок

– Признам ся, же велё раз єм одкладав тоту пригоду, – зачали на моє напологіаня дідо Дроздів. – Часто єм одганяв єй од себе, но она престо фурт ся наверхтала бочнов стежков ку мі. І шось мі шептало, абы єм ю не тримав лем про себе, бо і їй належить своє місце в споминках, а кідь ся теперь не укаже на світі божім, та во мі поступно западе порохом уж і зато, же ся то стало давно, за панованя цісаря Франтішка Йозефа І., котрый тогды уж не был наймолодшый. Я був тогды молодой женач, не мав єм сивы волосы, а з Юстинов сьме мали лем першу дітину. Не бояв єм ся ниякой работы, і зручности в ремеслі єм набыв, і дротарьскы раёны єм мав выарендованы. Люде ня в них добрі познали, і я їх.

Зима в тім році была дость мягка. В тот день, коли ся то одограло, єм ся з крошнів стримовав южніше од Братіславы, точніше около рікы Літавы на мадярьскій страні, но часто єм зашов і на ракуску. Не вадило мі, де єм, бо овладав єм обстойно обидва языки. Фебруарове сонце припикало, типнів сніг, лед на Літаві пухав, земля ся обнажовала. В такой ідеалній атмосфері єм в мадярьскім селі платав горці, миски, вырабляв цідила, вішаки... Дость ся мі дарило. І ґаздынї не были даяк скупы ани на пінязі, ани на їдло. А праві тогды, кідь єм був добрі наладжений, ку мі на двір, де єм сидів і майстровав, ся ближыв високий шандарь. Флінта му стырчала за плечами, на голові ся му трясло довге зогнуте перо. Приставив ся. Я ся му поздравкав. Намісто одздравканя єм чув сухе і недовірливе.

– Укаж поволіня!

– Не мам, пане, бо то є далшый кельчік і довге ходжіня по урядах...

– Познаш параґраф?

Того шандаря цілый раён добрі познав, бо всягды выжадовав до найменшых деталів дотримовати параґрафы. Зато го называли „Параґраф“. Дакотры тоту назывку уточнили на „Твердый Параґраф“. Не уникло мі, же з ёго приходом ся ґаздовы діти десь поховали. На дворі сьме остали лем мы двоє.

– Заплать подля параґрафа і берь ся гет з моїх очей і з моёго раёна, – радив і сучасно наряджовав Параґраф.

– Одпустьте, але не можу заплатити. Корунка теперь барз тяжко ся дасть заробити, – оддалюю свій твердый осуд.

– Ніт? Та подь такой зо мнов на шандарьску...

Іщі раз єм го просив, но Параґраф ся не дав

обмягчити. Ани докінчити оправу не доволив. Што єм міг собі почати? Поскладав єм серсан, ґазда мі заплатив за оправене.

Ідеме. Я попри нім.

В канцеларії не было никого.

– Заплатиш? – остро ся опросив споза стола.

– Не можу, – зась єм одмітнув і чекам, што буде дале.

ЗААРЕШТОВАНЫЙ

(Повіданя з найновшой книжки Миколая Ксеняка – Жмені родной землі.)

– Добрі. Тото собі одскачеш! – і ся вернув ку дверям.

Нараз ся на пяті обернув, вышов з канцеларії, запер двері і звонка вшытко позамыкав.

З мене ся разом став арештант. Тото єм нияк не чекав. Што теперь? Сиджу і смотрю через замрежоване окно. Сонце дале гріє, є високо, може є акурат полудне. Од злости натягнув єм ся на лавку. Чекам, думам. Нихто ниґде. Довкола тихо. І ани не знам як, задри-мав єм. Подля сонця – даз на годину. Чудно єм ся чув, бо никого єм не забив, не обкрав, не ублизыв... а єм арештант. І усвідомив єм собі, же гірше є шось інше. Шось, што єм іщі не жакыв: не мав єм што робити. Я, котрый од маленька од світу до змерьку єм фурт шось робив. Єдно єм докінчив – а уж друге зачінав. Векшынов єм не стачів начас зробити, зато доганяв єм і в ночі. А теперь лежу зо заложеныма руками. Як даякий пан. І то не хоцький, але велькоможный. То бы ся мі так жыло, то бы было гей... Кібы... І од злости єм став на ноги. Насердив єм ся. Пясти єм стиснув. Аж єм счервенів, бо... час летить, роботу іншый майстер перебере – заробок мі утече. А дома дітина, жена... Што їм принесу? ґаздівство тыж жадать корунки, а я ту так даремно... лем так, як даякий ґроф. Од злости кричу, бухам на двері, но ніхто не реаґує. Панує дуте тихо. Кібы ходем сусідні дома были ближе. Но канцеларня як натруц стоїть боком. Проклинав єм тот день, свій жылот. Обняла ня дотогды незнама безнадія. По ній ся до мене наверхнула велика злость. Здало ся мі, же од нічнеробія мі зачне в жылах стыти кров, мозоґ в голові мляндравіти, наслідно будуть свалы слабнути і о тыждень-два буде з мене

стухляк. І напало ня шыбы на окнах звыбивати і через мрежы кричати. Нараты. Тадь дахто учує і прибігне... Зась дуркам, бухам, тяжко дыхам. Нечекано надышли на ня похыбности, ці не мав єм радше заплатити. Може теперь бы єм даґде на дворі дрововав, вольно дыхав, а так... як звірь у клітці.

Уж єм ся стрів зась дуловати, но мої темны думкы перервало клопканя на замрежоване

окно. Параґраф ся наверхтат, вгупло мі до головы. Попрошу го. Заплатчу. Але чом клопкати, чом не одмыкати двері? Підышов єм ближе к окну, а за мрежами спознавам ґазду, од котрого ня Параґраф... Отворям окно і чую: – Штефане, Параґраф одышов і верне ся аж завтра. – А я ту мушу цілый час...? – Жебы ті не був довгий час, – перерушыв ня ґазда, – несу ті горночкы, котры єсь не оправив, – і такой подавать принесене через мрежы.

Я з того був такой несподіваний, же єм слухав і стояв як стовп. Хто бы шось таке чекав? – Берь! Не мешкай. А поусилуй ся, бо о хвільку і сусіды ті ґраты принесуть.

Не мав бы єм ту свое сердце одкрывати, але потішыло ня, же чуджі люде ся доказали вжыти до моєї скоры, порозуміли мою ситуацію і мудро зареаґовали.

По ґаздовім одході найперше єм ся наїв а потім єм зачав майстровати. День ся хылив к вечору. В канцеларії ся стмивало, но я дале оправую, стригам бляшаны платкы, росклепку ніты... Оправены ґраты подавам через мрежы, маїтель їх одберать, платить а далшый заказник подавать горці, відерка...

Нараз долетів зачудований голос.

– Што ту робите?

Спознав єм голос велітеля шандарів. Ёму був підрядженим Твердый Параґраф.

– Та одповість мі дахто, што ся ту діє? Хто вас гев позвав?

Нихто не одповідав.

Ключі в дверях зачерькали, замок заскрипів і на порозі стояв в цілій параді велітель. Вывалив на ня очі.

– А ты ся ту одкы береш? Крадеш і накра-

Узнаня

До архіву в Баранові дві Мышкы ся вкрали, старый фільм в реґалі новім грызти започали.

Як перша уж свій діл мала днука в жалудочку, запищала, як чекала на свою кумочку:

„Тот фільм – іщі школа стара, добрый, незвычайный, заслужыть собі Оскара, бо є міцно файный.“

Друга, як свій діл доїла, посмотрила на ню: „Лїпшый був, кумочко мила, у книжнім выданю.“

Поучіня цалком просте выходить зо стишка: Фільм мать днесь веце можностей, но книжка є книжка!

(З новой книжки Осифа Кудзея – Байкаревы думы.)

джене їм продаєш?

– Я, пане велітелю, запертый.

– Запертый?

– Заарештовав ня ваш...

– Таких уж было. Ты...

– Я не краду. Смотьте, пане, я майструю.

Зачудований велітель обышов лавку, около котрой єм мав розложений серсан, гуньку, миски, горнятка... Обходив ня, перемерівав од ніг по голову і такой ня сповідав а я му одповідав. Гріхы єм не міг признати, бо єм ани ниякы не зробив, мав єм чісту душу як вода в студенці під Высоков.

– А они чом під окном?

– Снажать ся мі помочи і носять оправити миски...

– Тебе уж єм відів. Довго майструєш в тім раёні?

– Даз десять років. Кажду осінь...

А дале ся дії одвивали дость фрышно.

– Спакуй ся! – розказав, як кідь бы одрубав.

Велітель сів за стіл. Выбрав перо, папірь і каламарь. Я не чекав. І такой єм ся пустив до складаня. Очівісно пише наряджіня, жебы ня заперли до острого арешту і... збогом, жено, сыне! Хто дома пооре, посіє? Таки чорны думкы тяжили моє сердце.

Велітель дописав. Одложыв перо. Не засміяв ся.

Я уж був збалений. То єм доказав раз-два. Облік єм ся. Чекам. Зась мі перелетіло голово: Запре ня, аж счорнію.

– Злодіїв, лїнивців і ваґабундів треба позаперати... Без помилованя. Але не майстрів, роботу котрых люде глядають...

Дых мі то выразило.

– Так бы то, пане велітелю... – загакнув єм ся.

– Ту мате поволіня на майстрованя в моім раёні. Є платне до мая. Кідь в осени зась завитате до нашого краю, та ся такой у мене пригососьте.

– Красно вам дякую і жычу добре здравя. Нйя Господь Бог... – не забыв єм – і кідь єм був приємно розрушений – выядрити свое несподіваня. Ніт, велітель не був з того істого тіста як Параґраф.

– Но а теперь прозрадь, Миколаю, оплатило ся тоту пригоду поросправляти? Требало выявити односины людей і сучасно і оцініня нашой унікатной работы? Лем хто буде читати о заникнутім ремеслі і о майстрах-дротарях? – із смутком в голосі доповіли колись зажыте дідо Дроздів.

НАРОДНЫ НОВИНКИ

48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 8,50 €, до сусідніх штатів – 21 € або 29 \$, до заґраніча поштов ІІ. кл. 39 \$ або 26 €, поштов І. кл. 44 \$ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поужаков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, robočka Prešov. Реґістрачне ч. **МК SR 417/91, МІС 49 438**. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Выдавать **Русин і Народны новинки**. Реалізоване з фінанчнов підпоры Міністерства культуры СР – проґрам Култура народностных меншын 2009. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Адреса: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2